

Edvards Vulfs

Rītos, kad sapņi dziest

Drāmatiska etide 2 cēlienos

Personas:

Ernests Roga. }
Jānis Melders } gleznotāji.
Pēters Petrovičs Svincovs, aktieris.
Andrējs Vasiļjičs Karpovs, žurnālists.
Lidiija Ivanovna Karmina, sieviete — modelis.
Elza Štern.
Dzīvokļa saimniece.
Pastnieks.

Notiek pilsētā. Laiks: tagadne

Pirmais cēliens

(R o g a s dzīvoklis. Neliela istaba ar diviem augstiem logiem. Pie sienām gleznas rāmjos un bez rāmjiem. Istabas vidū, uz logu pusi, uzstādīta iesākta glezna, pie kuras ar pindzeli un palitru rokā sēž R o g a. Vienā kaktā šķērsām pa istabu pārvilkti aizkari, aiz kuriem R o g a s gulta. Vecs, noberzts dīvāns pie kreisās sienas. Pie dīvāna galdiņš ar ūdens karafi. Vienā istabas kaktā lielāks galds, apkrauts krāsām un pindzelēm. Laiks — pret vakaru. Ārā bieži vien dzirdama tvaikoņu svilpošana uz upes. Istabā plūst saules rieta stari. K a r p o v s guļ uz dīvāna, smēķē un lasa avīzi)

I s k a t s

R o g a pie gleznas sēdēdams, piepeši noliek pindzeli, atspiež galvu rokās, it kā iekunkstas.

K a r p o v s: A?

R o g a: Nu?

K a r p o v s: Vai tu nekā neteici? Es domāju, ka tu būtu ko teicis...

R o g a neatbild; tad pieceļas, sakampj galvu ar rokām un sāk nemierīgi soļot pa istabu: Tas taču ir kas briesmīgs!...

K a r p o v s: Kas tad?

R o g a: Tagad, kur gaisma tik lieliska, krāsas tik spilgti redzamas, es varētu tik sekmīgi strādāt, bet kā, kā tas iespējams... Lai strādātu, lai ieliktu gleznā dvēseli, vajag sajūsmas!...

K a r p o v s: Vai tad tev sajūsmas trūkst? Neticu...

R o g a: Nē, man netrūkst sajūsmas, bet mana sajūsma ir tāds viesis, kurš pie manis ierodas tikai uz dažiem acumirkļiem, pārņem visu manu būtni, liek kā drudzī raustīties maniem locekļiem, bet tad atkal, tik pat ātri kā atnācis, dodas prom, tiklīdz man ienāk prātā tas, ko sauc par dzīves prozu. Un no šī spoka nav iespējams izbēgt. Viņš visur, viņš auž ap cilvēku neatrisināmus tīklus, nokauj viņā katru jauku domu, katru laimes sajūtu un žņaudz, žņaudz ar savām saitēm līdz pietrūkst spēka, aizžņaudzas elpa un viņa upuris krīt pie zemes, kā pīslis, kā niecīgs pīslis...

K a r p o v s: Neļauj šim spokam tik daudz varas pār sevi. Cīnies ar viņu.

R o g a rūgti: Cīnies!... Priekš cīņas vajadzīgs spēks un man viņa vairs nav. Esmu jau par daudz atdevis šim spokam. Viņš man ir atņēmis visu, visu: i jaunības spīgtumu, i gribu strādāt, i cienīšanu pret cilvēci un mākslu un tagad, tagad viņš man taisās atņemt arī pēdējo, kas mani saista pie dzīves, — to drusciņu talanta, kuŗa man vēl palikusi pāri.

K a r p o v s: Tev vajadzēja uzsākt cīņu ar nomācošo ikdienību jau agrāki, tev nevajadzēja ļaut sev tik daudz ņemt...

R o g a: Vajadzēja... Vajadzēja... Zinu, ka vajadzēja, bet tagad viss tas — vārdi un tikai vārdi... Tagad uz glābiņu vairs nav ko cerēt... Atliek tikai — laisties dibenā... Tur, Andruša, tur mūsu vieta... Arī tava...

K a r p o v s nervozi nosviež avīzi uz galda: Ak, lūdzams, nesāc jau atkal šo veco dziesmu... Viņa man apnikusi... Vai tad es vainīgs, ka tev pietrūcis spēka cīnīties ar dzīvi... Man vēl tas, paldies Dievam, ir un tādēļ, lūdzams, nesamaitā man prieku apzināties, ka tas tiešām tā...

R o g a: Niecīgs prieks, Andruša... Necerē velti, — arī tu vairs netiksi uz augšu. Arī tevi dzīve par daudz saspiedusi. Nu, palūko taču uz sevi, paskaties spogulī: tev jau mati sirmi, tev drīz četrdesmit gadu, bet kur tad

ir tavi darbi, ar kuriem tu varētu lepoties? Neskaitāmie avīžu ziņojumi par to, ka tāds un tāds aiz tāda vai tāda iemesla ielēcis ūdenī, ka tur un tur izcēlies ugunsgrēks, kuŗš ticis apdzēsts... Lielākā gadījumā — humoristīgi paprātojumi par vienu un otru domes vīru vai ievērojamu valsts politiķi... Vai par tiem lai tev ceļ pieminēkli?

K a r p o v s: Es vēl varu ražot...

R o g a: Ar saviem četrdesmit gadiem?... Ha—ha! Smieklīgi! Nē, brāl, kas līdz četrdesmit gadiem nekurp nav ticis, tas pēc tam arī vairs nekurp netiks...

K a r p o v s grib atbildēt.

R o g a: Zinu, zinu, — nu tu nemsies uzskaitīt piemērus, kur cilvēki ir tapuši slaveni vecuma dienās. Paturi, lūdzams, viņus pie sevis. Es viņus jau zinu... Tie ir izņēmumi...

K a r p o v s: Vai tev ir garantijas, ka es nevaru būt tāds „izņēmums“?

R o g a: Jā gan.

K a r p o v s Interesanti... Nu?

R o g a: Bet, cilvēks! — Vai tad tev ir laika ko nopietnu ražot? Tev taču jāblandās pa ielām, lai būtu avīzei ko pildīt pilsētas kronikai nodomātās slejas; tev taču jānodarbojas ar tulkošanu, lai nebūtu jāmirst badā. Tev jālūko, ka iznāktu vairāk to rindiņu, par kuŗām tev maksā veselu ceturtdaļ-kapeiku par gabalu!... Bez tam, kas tad nems tavus ražojumus apgādāt! Tu taču esi dekadents un tas mūsu „saprātīgās“ un „progresīvās“ sabiedrības acīs ir tas pats, kas cirkus „klauns“! Atmet, lūdzams, šīs tavas iedomas un mēģini pieradināties pie domām, ka tas, kam jānāk, nāks!...

K a r p o v s nepacietīgi: Bet kādēļ tad tu man to visu teic! Kādēļ tad man tas jādzird! Tu taču zini, ka es to saprotu pārāk labi. Vai tev patiešām tāds prieks noskatīties, ka otram tiek laupīts tas acumirkļa apmierinājums, par kuŗu viņš dienām un nedēļām velti sapņo? Tas taču ir galu galā nežēlīgi! — Nupat paņēmu avīzi rokā, palasījos, ka tur, kaut kur tālu no šejienes, dun vēlēšanu cīņu troksnis, ka gaisā jau skan uzvaras gaviles,

ka ziedonis, ziedonis nāk! — un man palika tik labi ap sirdi, — krūtīs iezagās tāds savāds prieks, tā kā uzausa cerība, ka varbūt, varbūt taču arī mums vēl reiz uzsmaidīs ziedoņa dienas, ka varbūt atdzimsim arī mēs... Bet tu, tu uzmācies ar savām pilnīgi nevajadzīgām valodām un samaitāji man visu prieku...

R o g a: Kādēļ ļaut māņiem valdīt par sevi. Dzīve nav sapnis...

K a r p o v s: Tas jau viss pareizi, pilnīgi pareizi, bet tomēr — šie māņi un šie sapņi taču tik saldi, tik mīļi, ka līdz asarām žēl no viņiem šķirties. Viņi jau tā kā tā mūs apmeklē reti, reti... Kādēļ tik ātri raidīt viņus projām? Mums taču nav dzīvē laimes un prieka, lai tad viņi ir mazākais sapņos!... Šausmīga ir dzīve bez cerībām un sapņiem, ak, (saķeŗ galvu) tā nav dzīve — tā ir nāve! Nelaupi man tādēļ manus sapņus! (šņukst.) Neesi tik nežēlīgs!

R o g a aizkustināts; pieiet viņam klāt: Piedod, Andruša, piedod! Es patiesi negribēju tev pāri darīt. Pie visa vainīgs sarūgtinājums... Mēs taču abi ciešam, Andruša... Kad tu zinātu, cik man grūti, cik grūti... Agrāk, mazākais, kad es gleznoju un manas gleznas netika no „akadēmiķiem“ un sauso „formu“ piekritējiem atzītas, es pats apzinājos un redzēju, ka viņas ir labas. Šī apziņa man deva prieku strādāt. Bet tagad, tagad man vairs šīs apziņas nav. Es vairs neticu sev, Andruša... Neticu savām spējām... Es redzu, ka mans talants sīk, sīk, kā mazs strautiņš pusdienas karstumā... Un drīzi, drīzi nebūs vairs viņa... Tukšs, tukšs būs krūtīs, tukšs še... (rāda uz pieri). Mani šausmas pārņem, to iedomājoties... Es tādu dzīvi nespētu panest... Dzīve bez dailēm ir nāve, Andruša...

K a r p o v s atkārtoto mēchaniski, tālumā raudzīdamies: Dzīve bez dailēm ir nāve... (tad saķeŗ Rogas roku, saspiež to cieti, noguļas atkal uz dīvāna un iespiež seju spilvenā).

R o g a: Šodien pat... Nācu es pusdienas laikā pār Ņevu... Paskatījos uz kreiso pusi, tur, kur kuģu piestāt-

ne, un paliku tīri kā apstulbis... Rāmais, saules staru apstarotais ūdens līmenis, kuģu masti, spocīgās ēnas ūdenī un tālumā baznīcu mirdzošie, zeltotie krusti... Ilgi stāvēju un, aizgrābts, nolūkojos jaukajā ainā, bet tad skriešus devos uz mājām, lai uzņemtu spilgto ainu uz audekla. Man pirksti dedza un kvēloja pēc darba, krūtis cilājās, iz acīm neizzuda spilgtās krāsas. Pārskrējis mājā, saķēru pindzeli, sēdos pie audekla, pirmie vilcieni iznāca lieliski, — viņos bija dzīvība, viņos bija saule un valoda. Bet tad, tad es jau sāku manīt, ka man atkal tuvojas melnais spoks, saltā, melnā ikdienas prōza; es jutu, ka viņa mani apskauj ar saviem melnajiem spārnēm, ka viņa ielaiž manā sirdī savu zaļo knābi... Un nozuda viss, nozuda kā sapnis... Izgaisa krāsu spilgtums, nodzisa saule un palika tikai ūdens, mūri un masti, nedzīvi, kā no akmeņa izcirsti, pelēki... (nosēžas uz krēsla, pie gleznas, un, galvu rokās atspiedis, nolūkojas viņā). Te nu viņa ir... Mans sapnis... Mans chef d'oeuvre... Kad es steidzos uz mājām, tad es domāju, ka šī glezna būs tas manā dzīvē, kas pārgrozīs manu likteni, kas mani izvilks ārā iz saltās, melnās vienmuļības, pie gaismas strautiem. Ja arī šo glenu viņi nepieņems, domāju es, tad es viņu izstādīšu pats, tā es domāju. Es noīrēšu telpas, izstādīšu šo milzīgā lieluma sapņu bērnu tur un saukšu viņus visus, — kritiķus un mākslas cienītājus, lai nāk un aplūko. Es jau iepriekš biju pārliecināts, ka viņu spriedums skanēs atzinīgi. Es jau garā redzēju akadēmiķus nākam pie manis, atzīstam savu maldīšanos un slavējam mani un manus darbus. Es redzēju avīžu slejas pilnas ar jūsmīgām kritikām... Un nu — „tik sapnis vien, tik sapnis vien...“ Nenobeigšu es šo gleznu! — es par to esmu pārliecināts... Nav vairs spēka... Nav talanta... Izsīcis, izžuvis mans strautiņš... (Nokaļ galvu un domā, Karpovs pa tam atgriezies uz muguru un lūkojas griestos.)

(Pēc brīža.)

K a r p o v s: Melderis šodien satiku... Teicu, ka eju pie tevis... Prasīja tavu adresi un teicās atnākt šurpu...

R o g a: Kādēļ tu viņam teici manu adresi? Man šis cilvēks ir nepanesams. Tikpat lielu ienaidu un riebumu tagad jūtu pret viņu, kā agrāk cienību...

K a r p o v s: Dzīve viņu tādu padarījusi...

R o g a: Dzīve... Dzīve... Atkal jau dzīve!... Dzīve padara cilvēku nelaimīgu, bet ne riebīgu. Viņš taču ir sevi pārdevis, šis Melders. Viņš ir pārdevis savu miesu un garu. Savu miesu viņš pārdevis buržuju madāmām, kurās viņu glābj no bada nāves, un savu garu tiem mazpilsoniskās mākslas cienītājiem, kuri viņam par viņa bildēm atmet dažus rubļus. Tas taču nokauj radošo garu. Tas arī manāms no viņa gleznām. Tur agrākās dzīvības un spirtuma vietā tagad parādās salkanība un nespēks!... Es no viņa nekā nesagaidu...

K a r p o v s: Viņš ražo, lai dzīvotu.

R o g a: Es tādu dzīvi nevēlētos. Tici man, tiklīdz es noprastu, ka es vairs neesmu spējīgs neko svaigu, neko īpatnēju radīt, es sev lodi iešautu pierē. Mīt iestaigātājās tekās, dzīvot un radīt pēc šablonas, es nevēlos un dzīvot bez mākslas es nevaru. Tā tad atliek tikai viens ceļš. (Ar starojošām acīm.) Un es iešu pa šo ceļu, tiklīdz būšu galīgi pārliecinājies par savu nespēku! Tici man — iešu!...

K a r p o v s: Ech!... (pieceļas no dīvāna, pieiet pie loga un atver viņu).

R o g a staigā pa istabu, tad pieiet pie galda un krāmjējas tur. Diezin, kur zāles manas palikušas... Nupat bija te, redzēju... (atrod beidzot pudelīti, ielej karotē un iedzer; tad sāk klepot). Ech, arī ar veselību iet uz beigām...

K a r p o v s pa logu ārā skatīdamies: Biji pie ārsta?

R o g a: Nē, — tagad neesmu bijis... Citu reiz... Naudas nav ko maksāt un par velti — negribas... Nepatīkami... (Klepo.) Kad jau, tad jau — lai ar' iet uz beigām!...

K a r p o v s: Tu esi pārliecināts, ka tev dilonis?

R o g a: Jā. Neskatoties uz to, ka ārsts mēģina no manis visu slēpt... Tas taču acīm redzams... (Pie durvīm tiek klauvēts.)

R o g a: Iekšā! (Ienāk dzīvokļa saimniece.)

II s k a t s.

S a i m n i e c e: Labvakar, Ernst Andrējič... Atkal jau klepojat... Ai, ai, ai!... Bēdu lietas, bēdu lietas... Veselojaties, Ernst Andrējič, veselojaties... Un stājaties pie darba. Mans dēls jums pagādās vietu kantorī, — es ar viņu jau runāju. Ko nu jūs tai pindzelēšanai tik daudz nododaties, — tā kā tā labuma no viņas nekāda nav. Paši neēduši, visiem parādā... Man arī dzīvokli neesat maksājuši...

R o g a (nepacietīgi sakustas).

S a i m n i e c e: Es jau zinu, zinu, ka jums nav ko maksāt... Bet ko tad lai es daru... Man taču arī vajag naudas... No īreniekiem vien dzīvoju... Vai nu es kāda bagātniece.. Jā, tā, Ernst Andrējič...

R o g a (nepacietīgi): Kādēļ tad jūs nācāt? Jūs taču zināt, ka man acumirkli naudas nav... Kādēļ tad jūs vēl mani tā mokāt, liekat man dzirdēt savas pamācības...

S a i m n i e c e: Ai, nav labi, Ernst Andrējič, nav labi...

R o g a: Nu, ko tad lai es daru, — ko lai es jums došu! Nu ņemat mani, velkat man ādu pa acīm, ja gribat, bet ko maksāt man nav! Kad dabūšu naudu, tad visu atdošu!

S a i m n i e c e: Ai, ai, — kas to zin, kad jūs naudu dabūsat!...

R o g a: Tas ir kas briesmīgs! Nu, kur tad lai es, pēc jūsu domām, izrauju tos rubļus, ko jums dot?

S a i m n i e c e: Mēģināt aizņemties, Ernst Andrējič!

R o g a: No kā tad? Vai lai velnam dvēseli norakstu?

Saimniece: E, kā jūs jokojat!... Vai nu tā mana darīšana, no kurienes jūs lai naudu ņemat. Mana darīšana tikai saņemt to, kas man pienākas... (Skarbāki.) Ja nevarat maksāt, atstājat dzīvokli... Es par velti nevaru istabas iznomāt. Pašai naudu maksā. Šorīt jau bija viens, aplūkoja jūsu istabu. Ja nesamaksāsāt, atdošu viņam. Parīt ievilksies... Ja jau gribat palikt še, tad līdz tam laikam pagādājat naudu. Man vairāk nav ko teikt. Dzīvojat veseli!

Karpovs: no loga atgriezdamies: Cik jums nākas par istabu?

Saimniece laipnāki: Desmit rubļu, jaunskungs...

Karpovs: Vai pietiks acumirkli ar trīs?...

Saimniece: Kad jau nu vairāk nav — es jau pietikšu kādas dienas. Vai nu es kāds zvērs, — tāpat cilvēks...

Karpovs izņem no kabatas maku, dabon trīs rubļus un nosviež uz galda: Na, — ņemat, — un taisāties, ka tieciet ārā!

Saimniece uzlasa naudu: Kāpēc tad jūs, jaunkungi, tā dusmojaties? Vai tad nu es vainīga, ka jums nav naudas?... Es jau pati arī nabadze — tā vien skatos, ka grasīti pa grasītim sagrabinātu... Nu, tad uz redzēšanos! (Iziet.)

Karpovs: Ragana tāda! Bankā naudas tūkstošiem un viņa tev nekaunas...

Roga: Bet, Andruška, — un tu atkal aizdevi beidzamo naudu. Būs pašam vai badā jāmirst. Tas nebija labi...

Karpovs: Jā, ko tad tu — būtu labāk gribējies, lai tevi sviež no dzīvokļa ārā? E, nemulkojies! Arī tu man esi palīdzējis un tikpat labi, kā tu, arī es varu iztikt kādu laiciņu knapāki...

Roga: Nu, paldies, Andruša... Piedod vēlreiz, ka pirmāk tevi sarūgtināju...

K a r p o v s: Ak, nerunā jel vairāk par to...
(Pie durvīm klauvē.)

R o g a: A, velns!... Kas tur nu atkal!... (Iet, atver durvis, ienāk pastnieks.)

III s k a t s.

P a s t n i e k s: Ernsts Roga, — še?

R o g a: Jā... Es pats...

P a s t n i e k s: Apdrošināta vēstule... Lūdzu, parakstāties...

R o g a paņem grāmatu un parakstās uz galda. Tā...

P a s t n i e k s: Ardievu!... (Aiziet.)

IV s k a t s

R o g a: Vēstule!... No kā gan viņa varētu būt... (Aplūko pasta štampeli; domīgi.) No Elzas? (Attaisa vēstuli drebošām rokām un lasa; tad savādi — ne priecīgi, ne bēdīgi — pārsteigti iesaucas): Ak!...

K a r p o v s. Kas ir?

R o g a: Viņa būs še...

K a r p o v s: Kas?

R o g a: Elza... Tā skuķe, par kuķu es tev stāstīju... No Baltijas. Viņa brauc šurpu iestāties kursos. Tēvs viņai miris un nu viņa pilnīgi svabada... Būšot braukt taisni pie manis... Tu taču zini, mēs kādreiz mīlējām viens otru...

K a r p o v s: Kādreiz? Un tagad vairs nē...

R o g a: Nezinu īsti... Nevaru labi noteikt savas jūtas acumirkli pret viņu... Man viņa tikai palikusi atmiņā kā šķīsta, jauna meiča, kuņas sirds pilna mīlestības uz cilvēci un darbu... Kā viņa sapņoja par Pēterburgu, par kursiem, kamēr es vēl biju pie viņas tēva par mājskolotāju. Kursi, — tas bija viņas dzīves ideāls. Bet vecāki

neatļāva braukt uz Pēterburgu. Zini, viņas vecāki bija tādi pus-aristokrāti... Tēvs — vācietis, bet māte latvietē... Tā mēs toreiz šķīrāmies, viens otram nozvērējušies, ka, tiklīdz apstākļi grozīsies, atkal dosimies kopā... Tagad jau gandrīz pieci gadi no tā laika pagājuši, bet viņa vēl nav mani aizmirsusi... Viņas vēstules vēl arvienu tikpat mīlestības pilnas, kā agrāk... (Drūmi.) Daudz no viņām nav nākušas manās rokās. Lidiņa man viņas saplēnsusi... No rokraksta pazīdama... Viņa negrib, ka es pat Elzas vārdu pieminu... (Domā.) Ko lai es tagad izdaru? Kā lai tieku ar viņām galā? Viņu un Lidiņu... Ak, cik tas viss galu galā muļķīgi!... (pieceļas un sāk nepacietīgi soļot pa istabu).

(Dauzās.)

K a r p o v s: Tur laikam nāk Melders ar Svincovu...

R o g a: Jods lai viņus parauj!... Vajadzēja viņiem uzkulties!...

(Pie durvīm tiek klauvēts; tad ienāk, atbildes nenogaidījuši Melders ar Svincovu.)

V s k a t s

M e l d e r s: Ū, — vējš! Tikko, tikko tevi atradām!.. Ielīdis tādā ostas kaktā... Sveiks!... Sveiks, Karpov, mūžīgais žurnālist!

S v i n c o v s. Sveiki, brālīši! (pieiet pie loga). Nē, nemaz tik slikti nav... Lielisks izskats uz upi. Tas taču galu galā tomēr labāki, nekā sēdēt kaut kur pilsētas centrā septītajā stāvā. Te ir gaiss, plašums...

R o g a: Nu, piesēžat...

K a r p o v s: Kas jauns dzirdams?

M e l d e r s: Še, izlasi avīzi... (Sniedz viņam avīzi.) Tur dabūsi zināt visu, kas jauns...

K a r p o v s: Savādi... Agrāk tu nemēdzi avīzes lasīt... Tev laikam daudz naudas...

M e l d e r s: Kur nu daudz... Vakar gan pārdevu savu „Nāru pie akas“ kādam pirmās ģildes tirgotājam

par divdesmit pieciem rubliem, bet tas tikpat kā ūdens pile uz karstas krāsns... Sajūsmināts bija „kupcis“! Kad pasūtīja, tad pieteica, ka lai tad tur kas, bet vajagot būt viscauri kailai... Ha-ha-ha!

R o g a: Un tu visu to stāsti bez mazākā sirds pārmetuma. Tu laikam vēl jūties ļoti omulīgs?

M e l d e r s: Nezinu iemesla, kādēļ lai tas tā nebūtu... Visi taču nevar būt tādi ideālisti kā tu un dzīvot vienīgi no „mākslas“ un sajūtas, ka „ražo“...

R o g a: Ak, nekaitini jel mani!... Tu esi par daudz banāls... Tas vien jau pierāda, ka tu nekad neesi bijis īsts mākslinieks...

M e l d e r s: Negribu būt par tādu „īstu“ mākslinieku, kurš ražo tikai priekš sevis un mirst badā. Man jālauž ceļš uz priekšu un tādēļ man atļauti visi līdzekļi. Tikai tādā ceļā var iegūt vārdu un maizi... Ei, Svincov, ko tu nu tā sēdi, kā no laivas izkritis... Tev taču kabatā brandvīna pudele... Velc viņu vaļā!

S v i n c o v s: He-he-he! Labs ir, labs ir! Kad jau, tad jau... (Atkorķē pudeli.) Tā, — te būs... Un zakuska arī... (izņem no kabatas vīstoklīti ar maizi un desu).

M e l d e r s: Ei, Karpov, — sper iekšā!...

K a r p o v s: klusuciezdams pieiet pie galda, paņem glāzi un iedzer.

M e l d e r s: Nu, Roga!... Ko gaidi?

R o g a: Es nedzeršu...

M e l d e r s: Kas tad tev?... Nedzersi?...

R o g a: Vienkārši, negribu... Nevēlos maitāt dūšu...

K a r p o v s: Viņš nupat dzēra zāles, — nedrīkst...

M e l d e r s: Nu, tad met tu, Svincov!... Hop!...

S v i n c o v s: Es ar prieku, es ar prieku... Kas uz tām lietām attiecas, tad es arvienu ar prieku... Prozīt, kollēga!

M e l d e r s: ielej sev, iedzēris: Arī talants, noklīdis talants!...

S v i n c o v s: Talants „saģiftēts“ no alkohola... Ha-ha-ha! Pag', no kādas lugas tas bija?

M e l d e r s: No „Dibenā“, brālīt... No Gorkija...

Svincovs: Ak, jā, — no Maksimuškas... He-he-he! Ar tavu atļauju, Vaņa, — vēl vienu glāzīti... (Ielej un dzer; pēc viņa Melders.)

Melders: Kas tad jums abiem šodien noticis? Staigā galvas nokāruši, — vai saimniece dzen no korteļa ārā, vai? Lai dzen, — neej it vienkārši. Un nemaksā ar' ne kapeikas... Ko tad šī izdarīs...

Karpovs: Viņam jau bija lieliska dzīve, kamēr ielaidās ar vecenes meitu, bet kad parādīja šij durvis — tūlīt: maksā cieti...

Melders smejas riebīgus, pieticīgus smieklus. He-he! Galu galā arī mans Ernestiņš sācis ar romāniem nodarboties... Tas kaut kas lielisks!...

Svincovs, sev degvīnu ieliedams: Un tu, Vaņa, domāji, ka tu vien to vari... He-he-he!

Melders: Klausies, Petjka, neizdzer tu visu, atstāj man un Karpovam ar'...

Svincovs: Nē, nē, — es tik ceturto glāzīti...

Melders uz Karpovu: Na, dzer, Andrej Vasiļič...

Karpovs: Lai ar' iet... Galu galā taču viena alga — šodien vai rīt...

Melders: Ei, klausies, Petjka, uzdziedi vai padeklamē ko nebūt... Nu, živai!... Rauj vaļā!...

Svincovs: Bet ko tad, Vaņa, ko tad?...

Melders: Na, ko gribi. Man vienalga. Lai tik būtu spēks iekšā, dzirdi, — spēks!...

Svincovs: Es deklamēšu kādu dzejoli no viena no mūsu aizmirstajiem dzejniekiem... He-he! — Atminu, agrāki, kad es viņu deklamēju, zāle trīcēja no aplausiem. Nostājos es tā, re, (rāda), skatuves vidū, uzliku roku uz krūtīm un — He-he! Jauki bija laiki!... (Deklamē nopietni. Pa reizei deklamācijā paspīd stariņš no agrākā talanta.)

Grimušie

Mēs dzīves šausmas pazīt mācījāties,
Mēs dzīves ēnu ceļos maldījāties,
Mums jaunībā pēc saules sirdis tvīka,
Bet cerības kā jūras putas nīka...

Mēs gājām gaismu nest un aukstās sirdis sildīt,
Un lielos apcirkņus ar zelta graudiem pildīt,
Bet dzīve mūs zem savām kājām mina
Un šausmu pineklus ap mūsu miesām pina...

Mēs, brīvie ērgļi, vergot mācījāties,
Kā tārpi stipro priekšā locījāties,
Mēs tapām dzīves dubļiem apmētāti,
Pie dzīves kauna staba kaldināti.

Mums tagad spēka nav, lai kaujas laukā nāktu
Un jaunu cīņu jauniem spēkiem sāktu,
Mums tikai lāsti tagad atliekas,
Mēs saucam: „Lāsts pār jums, jūs varmākas!“

M e l d e r s, kad Svincovs nobeidzis deklamēt: Nu, vai nav talants, ko? Žēl puīša, no grauda nogājis caur savu mūžīgo dzeršanu...

K a r p o v s E! Dūšu vien samaitāja... (Ielej šnabi, izdzer, tad atsēžas un nokar galvu. R o g a visu laiku domīgi sēž uz dīvāna.)

S v i n c o v s: Ech, — nokusu pavisam. Neesmu sen deklamējis... He—e!

M e l d e r s: Kad viņš deklamē, tad taču nemaz nevar iedomāties, ka tas, tas pats Svincovs, kurš tagad stāv mūsu priekšā... Malacis, Petjka, malacis...

S v i n c o v s: Klausies, Vaņa, ielej man uz to!

M e l d e r s ielej: Bet tagad derētu ko kopīgu uzdziedāt. Ko? Vai nē?

K a r p o v s, jau drusku iereibis: Rausim vaļā... Lai ar' iet...

M e l d e r s: Nu, iesāc, Petjka...

S v i n c o v s: Ko tad?

M e l d e r s : Nu, kauču „Brāļi, šodien priecajties“.

S v i n c o v s : Labs ir... (Iesāk dziedāt. Melders un Karpovs palīdz. Kad daži panti nodziedāti, Roga piepeši uzlec)

R o g a k liedzošā balsī: Tas taču kaut kas briesmīgs! Par kabaku jūs esat pārvērtuši manu dzīvokli! Vai tad jūs paši nejūtat, cik tas šausmīgi, cik tas sekli! Ja jums pašiem šī atmosfēra tā patīk, tad dzīvojat viņā un esat laimīgi, bet nevelkat arī mani līdzā dibenā!... Vai saprotat, jūs!... Jūs saēdāt manu jaunību, iekļuvis starp jums, es nokāvu sevī cilvēku, pirmais acumirkļis, kur es ar jums iepazīnos, jau ievilka mani tajā zaņķī, kurā jūs tik omulīgi jūtaties Ak, jūs tirgoņi, mākslinieku ādā!... Es jūs nicinu, vai saprotat, nicinu un ienīstu. Jūs esat nogrimuši dzīves „dibenā“ un vēl lielaties ar to, esat lepni uz to!... Man riebjas uz jums skatīties! Vai dzirdat, ejat ārā no šejienes un nekad vairs nenākat šurpu. Es varu iztikt arī bez jums! Vazaņķi!...

M e l d e r s pieiet Rogam klāt: Tu, brālīt, vairs neesi īsti... (rāda ar pirkstu uz pieri.) Iesim, kungi, netraucēsīm Rogas lielkungu... Brīvo mākslinieku... Nepārdodamo talantu... Ha-ha-ha! (paņem cepuri un iziet ārā).

S v i n c o v s iet, dod Rogam roku, šis atgrūž: Piedodat... Tas bija labi teikts... Karsti, bet labi teikts...

K a r p o v s paķer brandvīna pugeli un, uz Rogu nepaskatījies, streipulodams iziet abiem pakaļ.

VI s k a t s

R o g a viens: Ak, šī dzīve, šī dzīve!... Vai tas ir tas, par ko es jaunībā, uz skolas sola sēdēdams, sapņoju?... Vai tā ir tā lielā, illūziju pilnā dzīve, par kuru es sapņoju?... Darbs, neatlaidīgs darbs, cīņa ar sevi, dzīves apstākļiem un citiem cilvēkiem! Un beidzot — uzvara! Ha-ha! (irōniski). Uzvara!... Es sapņoju par īstiem, stingriem cīņas biedriem. Visi par vienu, viens

par visiem... Visiem viens mērķis, vieni centieni... Visu devīze: „Īsta māksla!“ Te nu ir cīņa, te nu ir biedri, te ir „īsta māksla“... Man rīkle sažņaudzas, visu to iedomājoties, kaklā aizķēras izmisuma kļiedziens... (Saķēp galvu ar rokām un noslīgst uz krēsla.) Mana dzīve, mana dzīve!...

VII s k a t s

Ienāk Lidija. Viņai rokā aizsainītis ar grāmatām. Piegājusi pie Rogas, uzliek viņam roku uz pleca.

Lidija: Kas tev kaiš, Ernst?

Roga kā no sapņa atjēdzies: Nekas... nekas...

Lidija: Vai te kāds bija?

Roga: Jā... Melders ar to... nu, kā viņu sauc, Svincovu... Uzbudinājos ļoti... Tu — no stundas?

Lidija: Jā... Atlaida mani šodien... Nez' kur dabūjusi zināt, ka es esmot agrāki par modeli stāvējusi... (Rūgti.) Pateica, ka gribot sāvus bērnus uzaudzināt tiklus un godīgus un tādēļ vajagot arī tiklas un godīgas skolotājas... Iedeva divus rubļus, kurus biju izpelņījusi, un — atlaida...

Roga: Ak, ko nu mēs atkal iesāksim? Saimniece bija šodien, prasīja naudu par dzīvokli. Karpovs iedeva trīs rubļus. Citu solīja dažas dienas pagaidīt...

Lidija: Man šodien tā savādi ap sirdi... Nezinu, vai tur jaukais vakars vainīgs, vai kas, bet man sirds tā kā atkususi... tik mīksta... tik mīksta... Nāk prātā tādas savādas atmiņas... Bērnība... Un tā kā gribētos raudāt, kā raudāt... (nosēžas Rogam blakus uz gleznotājkrēliņa un noliek galvu viņam uz ceļiem). Vai zini, Ernst, nāk man prātā mana jaukā, saulainā bērnība... Iegādājos mazkrievu sādžu ar tādām baltām, baltām būdiņām un zaļiem ķiršu dārziem un pašā sādžas galā sava tēva, sādžas diakona, mājiņu... Tik ērtu, tik glītu... Iegādājos arī tēvu, maza auguma vecīti un sirmu, sirmu, kā ābelīti ziedu laikā... Atminu, kā sēdēju viņam klēpī, kā viņš glaudīja manu galvu un stāstīja man par manu māti, ku-

ras es nedabūju redzēt... Viņa esot bijusi ļoti laba, mana nelaiķe māte... Kad es visu to atceros, tad man tā skumji, skumji paliek ap sirdi un gribas raudāt... (Sāk šņukstēt.) Ak, kāpēc mēs abi esam tik nelaimīgi, kāpēc? (apķeras viņam ap kaklu un noskūpsta viņu). Mīlais... Bet kādēļ tu šodien tik auksts? Vai kas sevišķs atgadījies?

R o g a: Nē — nekas sevišķs... Es tikai...

L i d i j a: Nu...

R o g a: Es tikai dabūju no Kurzemes vēstuli...

L i d i j a drebošā balsī: No viņas?

R o g a: Jā... Viņa drīz būs še...

L i d i j a it kā sastingst, tikko dzirdamā balsī: Jā?...

Un, zināms, nāks pie tevis?

R o g a: Nezinu... Laikam...

L i d i j a: Jā... Viņa nāks... Nu, zināms, viņa nāks...

Viņa taču nāks ņemt to, kas viņai pieder... O, viņai taču ir uz tevi tiesības!... (Nervozī.) Ha—ha! Tu taču esi viņas mīlākais... Na, tu jau laikam ļoti priecājies par šo ziņu un ar nepacietību gaidi to brīdi, kad atvērsies durvis un uz slieģšņa parādīsies viņa, tava karaliene!... Nu, ko tad tu vēl gaidi, dzen taču mani projām, teic, ka man te nav vietas, jo tu viņu sagaidi!... Nu, runā taču...

R o g a: Nerunā tā, Lidij'... Tas mani sāpina... Es tev taču, man liekas, esmu pierādījis, ka jūtos ar tevi laimīgs un ka man nav nekāda iemesla tevi atstāt...

L i d i j a: Bet ko tad tu teiksi viņai? Tu taču viņu nedzīsi projām, tu taču neteiksi viņai, ka tevi nekas nesaista ar viņu, pat tajā gadījumā, ja tas tiešām tā būtu...

R o g a: Nezinu... Domāju, ka nē...

L i d i j a: Nu, redzi... Un abas divas mēs nevaram še palikt... Tādēļ izšķir pats: vai es, vai viņa...

R o g a: Lidij, tu esi mana ciešanu biedrene... Mēs abi kopā esam pārlaiduši daudz nebaltu dienu un iemācījušies viens otru cienīt... Abi mēs bijām izsalkuši un novārguši, kad toreiz „baltajā naktī“ sastapāmies uz ielas un kad tu man sevi par naudu piedāvāji. Tu toreiz rupji man uzmācies, tu odi pēc degvīna un tomēr es nomanīju

tavās valodās zem ārēja rupjuma maskas apslēptus dvēseles vārdus. Man palika tevis žēl, es tevi vedu pie sevis, paēdināju ar tām nabadzīgajām vakariņu atliekām, kādas atradās uz mana galda, un no tā laika mēs abi palikām kopā, abi cietām trūkumu un badu, abi priecājāmies un bēdājāmies... Kā lai es nemācētu to cienīt? Kā lai es to aizmirstu?

Lidija: Es taču esmu paklīdusi, „nodzīvojusies“ sieviete. Es esmu visu ko cauri taisījusi. Es esmu stāvējusi māksliniekiem par modeli, es esmu par naudu atdevusi savu miesu un savu garu katram pretim nācējam. Es esmu dzīves dubļos gulējusi, uz mani garāmgājēji ir ar pirkstiem rādījuši un lamājuši mani. Bet viņa ir tik šķīsta, tik skaidra, nevainīga... Dzīves dubļi vēl nav viņai pielipuši... Viņa, katrā ziņā ir dzīvības un ticības pilna, viņa tevi atdzīvinās, iedos tev jaunus spēkus, lai tu atkal varētu sekmīgi strādāt un radīt.

Roga: Kam tu man visu to saki? Vai tev patiesi tik bail no manas Elzas?

Lidija: Tu teici manas Elzas? Manas Elzas? Tu tā teici?...

Roga: Vai patiesi? Neapzinos...

Lidija: Ai, kā es viņu ienīstu, šo tavu Elzu! Es vēl neesmu viņu redzējusi, nezinu, kāda viņa izskatās, bet man te (rāda uz krūtīm) vārās, tiklīdz es viņu iedomājos. Rokas man sažņaudzas dūrē un es vēlētos, ja būtu viņa še, izskrāpēt viņas glumo ģimīti, piespļaut viņas nevainīgās un ticības pilnās acis, atmaksāt viņai par to, ko man dzīve laupījusi! (Sausi iesmejas.) Ha—ha!...

Roga: Ak! Nerunā tā... Tu man tādos brīžos, kā tagad, nemaz nepatīci un es sāku sajust pret tevi tādu kā nepatīkšanu, kā naidu... Kādēļ tā apskaust citus cilvēkus, kuŗi pie tam vēl tev nav nekā ļauna darījuši!...

Lidija: Nav nekā ļauna darījuši!... Viņa man grib nolaupīt visu, kas man dārgs, kas mani saista pie dzīves un tu vēl saki, — nav nekā ļauna darījusi. Tu taču zini, ka zaudēt tevi priekš manis nozīmētu — mirt...

R o g a: Bet vēl taču tu neesi mani zaudējusi? Un varbūt viņa nemaz negribēs mani tev atņemt!

L i d i j a: Bet viņas vēstules? Viņas ir pilnas uguns un slāpju. Es pazīstu sieviešu vēstules... Un viņas vēstulēs katrs vārds ir — kvēlojošas ilgas pēc tevis. Rādi šurp man to vēstuli, ko viņa tev tagad atrakstīja, rādi!...

R o g a: Nav taču nekā sevišķa... Tāda pat, kā citas...

L i d i j a: Nu, tad rādi, ja nav nekā sevišķa...

R o g a: Neesi bērns!...

L i d i j a: Rādi! (iebāž viņa kabatā roku, izvelk no turienes dažas vēstules, aplūko, vienu atver). Ā—ā! „Mīlais Ernst“. Nu, jā... Redzi, te, te... (ar zvērojošām acīm) lasi... „Beidzot, beidzot taču es atkal tevi satikšu, būšu tavā tuvumā, dzirdēšu tavus mīļos vārdus; beidzot, atkal reiz, pēc pieciem gadiem uz manām lūpām kvēlos tavs skūpsts...“ Ha—ha! Un tu vēl gribi man iegalvot, ka viņa pēc tevis neilgojas?! Ko?... Nevainīgā! Ak, pazīstu es šīs nevainīgās!... Viņā nupat ir pamodusies sieviete un viņa pieķērusies tev ar visu savu jaunības straujumu un kaislību! Viņa, kā ērce, iezīdusies tevī un nelaidīs tevi vaļā: viņa atdos tevi tikai ar savu dzīvību!... Tā!... (saplēš vēstuli). Lai tā izzūd un sadrūp tava mīlestība pret viņu!...

R o g a: Tevī ir kaut kas dēmonisks, Lidij!

L i d i j a: Katra sieviete, kuŗa tā mīl, kā es, ir dēmoniska.

R o g a noskūpstā Lidijas pieri: Apmierinies, mans dēmon!... Man tagad drusku jāiziet... Tu taču paliksi mājās?... Es tūlīt būšu atpakaļ... (Uzvelk mēteli un uzliek galvā cepuri.) Nu, uz redzēšanos! (Iziet.)

VIII s k a t s

L i d i j a vienaldzīgi staigā pa istabu, pieiet pie spoģuļa, sakārto savus matus; smaida: O, es vēl esmu diezgan skaista! Vēl mēs varam cīnīties! Un es — uzvarēšu vai miršu! Tā — mana devīze!... (Pēc brīža.) Lai tik

viņa panāk šurp, šī birģeļu mamzelīte! Mēs tad parunāsim. Lidija Karmina vēl nav dzīva aprakta... Pie tam Ernsts nav vairs puika, kurš lētticīgi skries pakaļ kuŗam katram naivam skuķēnam... (Pie durvīm klauvē.) Lūdzu!...

IX skats

(Ienāk saimniece un Elza)

Saimniece: Te būs Nr. 10... Ernsts Rogas kungs, mākslinieks... Viņa pašā, laikam nav mājās?...

Lidija: Nē, Rogas kunga nav mājās... Ko jūs vēlaties?

Saimniece: Are, te, šī jaunkundze pēc viņa prasīja...

Elza: Tā tad Rogas kungs izgājis...

Lidija it kā piepeši kaut ko nojausdama: Jā...

Elza: Vai šī ir viņa istaba?...

Lidija: Jā...

Elza: Es atbraucu pie viņa un gribētu šē nolikt savu čemodānu... Arī pati kādu brīdi atpūsties... Ļoti nokusu, kamēr uzgāju viņa dzīvokli... (Saimniece aiziet.)

X skats

Elza noliek čemodānu kaktā, novelk mēteli, noņem cepuri.

Lidija knapi savaldīdamās: Lūdzu, sēstaties...

Elza: Vai nezinat, vai sen, kamēr Rogas kungs izgāja?

Lidija: Nē, nesen... Laikam tikai... dažas minūtes atpakaļ...

Elza: Vai jūs arī viņu gaidat?

Lidija: Jā... Es arī... viņu gaidu...

Elza: Jūs, laikam, viņa skolniece?...

Lidija: Jā... viņa skolniece...

Elza pieceļas, apskata Rogas gleznas: Ak, ko daudz viņš sagleznojis... Viņš, laikam, ļoti cītīgi strādā...

Lidija: Jā... cītīgi...

Elza: Jūs taču vairāk saprotat no glezniecības, — vai no viņa... no Rogas kunga ir kas liels sagaidāms...

Lidija: Es domāju... jā gan... Viņš glezno labi...

Elza: Es tā domāju. Es arvienu paredzēju, ka viņa talantam piemīt kaut kas sevišķs. Ak, cik tas taču labi! Vai viņš jūtas apmierināts ar savu dzīvi?

Lidija drebošā balsī: Pilnīgi...

(Klusums)

Lidija: Jūs, laikam, Elza Štern jaunkundze?

Elza izbrīnījusies: Jā... Bet kā jūs zināt manu vārdu?

Lidija: Es... Rogas kungs man teica, ka šajās dienās iebraukšot no laukiem viņa jaunības draudzene Elza Štern... Iestāšoties kursos.. Jā... Tautsaimnieciskos kursos... Viņš vēl šodien dabūja jūsu vēstuli...

Elza: Tikai šodien?... Es taču viņu rakstīju jau vairāk nekā divi nedēļas atpakaļ... Kā tad viņa nonākusi galā tik vēlu!

Lidija: Rogas kungs mainīja dzīvokli... Laikam tādēļ iznākušas kādas jukas...

Elza: Tad viņš gan mani šodien nemaz negaidīja?

Lidija: Nē... Šodien viņš jūs negaidīja...

Elza: Nu... nekas... Toties' lielāks būs viņa pārsteigums!...

(Klusums)

Elza: Ak, cik te pie jums Pēterburgā lieliski! Tāda dzīvība, tāda kustība! Tā vien gribas iet un iet bez sava gala. Kustēties, kustēties... (pieiet pie loga). Te diezgan jauks apvidus. Būs man arī jānoirē te dzīvoklis. Te tikai varēs mācīties, mācīties! Strādāt!... Ak, kā es uz to priecājos... Jau tagad... Te arī citādā ziņā, laikam, diezgan daudz interesanta darba...

Lidija: Kādā ziņā?

Elza: Nu, piemēram, darīt kaut ko vispārības labā... Tiku dzirdējusi, ka šie tiekot sarīkoti vakari, kuŗos lasot lekcijas strādniekiem, pasniedzot stundas viņu bērniem un vēl daudz kas interesants. Vai jūs nekur līdzīgās vietās neņemat dalību?

Lidija: Nē...

Elza: Bet es piedalīšos, katrā ziņā piedalīšos!

(Klusums. Ārā dzirdami tvaikoņu svilpieni. Tumst)

Elza: Diezin, kad viņš būs mājās?

Lidija: Vai jūs viesnīcā apstājāties?...

Elza: Vēl neesmu istabu noīrējusi... Nezinu, kur te viesnīca atrodas...

Lidija: Tepat tuvumā ir viena...

Elza: Kad viņš pārnāks, aizvedīs mani turpu...

Lidija: Velk mēteli mugurā.

Elza: Vai jūs jau iesat?

Lidija: Jā... Iešu...

Elza: Negaidīsīt viņu?... Bet — stunda?...

Lidija: Atnākšu rīt...

Elza: Par mani nerūpējāties... Es pagaidīšu, kamēr jums stunda nobeigsies... Manis dēļ projām neejat...

Lidija: Nē... Es atnākšu rīt... Ar dievu! (pālokās).

Elza: Vai lai es viņam teicu, ka jūs rīt atnāksat?...

Lidija: Tā... pulksten četros... (Iziet ārā, it kā streipulodama.)

XI skats

Elza viena: Tad te — viņa svētnīca... Gleznas un gleznas... Cik daudz viņš par šo laiku sastrādājis!... Kāds viņš tagad varētu izskatīties, — nevaru nemaz iedomāties. Laikam palicis vēl plecīgāks, un lielāks... Būs pat vai bārzdu uzaudzinājis... Kāda šie darbīga atmosfēra šajā istabā... Tā vien pirksti niez, atsēsties šie, pie šī galdiņa un strādāt, strādāt... Kamēr tagad abi izdarīsim, ko izdarīsim... Tagad piepildīsies viss tas, par ko mēs toreiz

velti sapņojām... Mēs būsīm laimīgi, laimīgi! Ak, cik jauki taču ir dzīvot pasaulē, kad ir priekš kā dzīvot! Un man ir priekš kā dzīvot: es dzīvošu priekš sava darba un priekš savas mīlestības!... (Klusums. Istabā pelēka krēsla. Elza staigā domīgi. Klusums paliek vēl dziļāks. Piepeši apstājas.) Kas tas bija? Man tā likās it kā gaisā būtu nošvīkstējuši putna spārni... It kā būtu kāds pārlaidies pār istabu... (Pārdomā.) Fui! Blēņas! Mānticība!..., Iedomas... (Staigā; tad apstājas.) Nē, šinī istabā ir kaut kas sevišķs, šis savāda, mēmais klusums it kā runā... it kā stāsta kaut ko... (Nodreb.) Brr... Man ir tā, it kā es nebūtu viena pati šajā istabā... (Virzās pie loga, nostājas pie viņa ar seju uz istabas pusi, ar muguru pret sienu atspiedusies.) Ak, kāpēc man tik baigi, tik baigi?...

P r i e k š k a r s

Otrais cēliens

Tā pate dekorācija. Baltā nakts

I s k a t s

Elza sēž viena pati, uz krēsla, pie loga, galvu uz krūtīm nokārusi; istabā patumšs. Savelk ciešāki lakatu: Es drebu, lai gan auksts nepavisam nav... Diezin kāpēc viņš vēl nenāk... Vajadzēja taču labāk palikt kaut kur viesnīcā: var gadīties, ka viņš nemaz šovakar nepārnāk un ko tad? Tad jau labāki iet uz ielu... Nevaru es pānest šīs istabas atmosfēru. Šajā gaisā ir kaut kas sevišķs, — baigs un nospiedošs. Es trīcu un drebu šē sēdēdama, lai gan nemaz nav no kā būties... Patiesi, man paliek bail no tās dzīves, par kuŗu es tikdaudz sapņoju. Nezinu kāpēc, bet man liekas, ka mani sagaida kaut kas briesmīgs; man liekas, ka nāks kaut kas, kas trieks drupās visas manas illūzijas un sapņus. Es it kā dzirdu kaut kur tuvumā smagus, dobjus soļus. Katru brīdi man liekas, ka nupat atvērsies durvis un iekšā ienāks kaut kas briesmīgs, fantastisks. (Pieiet pie loga un atver viņu.) Cik klusu viss... Kā Neva vīzuļo bālajā mēnesnīcā... Ne skaņas... Jauka nakts, bet viņas jaukumā tomēr ir kaut kas baigs... Kaut kādas gaidas... It kā kam vajadzētu nākt... Bet kas tas varētu būt, kas tas varētu būt? (Atlec no loga.) Nāk... Tas viņš... Ak, es topu tīri neprātīga!...

(Ienāk Roga)

II skats

R o g a ienāk un apstājas durvīs, lūkodamies bālajā krēslā: Tu, Li... (piepeši). Nevar būt!... (Ne visai dikti.) Elza?...

E l z a iet viņam pretim. Diezgan atturīgi: Ernest!... (tad piepeši priecīgi, krīt viņam ap kaklu. Gavilēdama). Ernest!...

R o g a grib it kā atturēties, bet tad padodas viņas prieka iespaidam: Kas par pārsteigumu! Es tevi nemaz šodien negaidīju! Es tikai vēl priekš pāris stundām dabūju tavu vēstuli... (smiedamies; laimīgi). Tu man esi pilnīgi necerēts viesis!...

E l z a aplūko Rogu: Kā tu pārvērties!... Ja uz ielas būtu sastapusi, i pazinusi nebūtu...

R o g a: Vai patiesi?... Es nedomāju, ka izskatos citāds, kā agrāki...

E l z a: Bārzda tev daudz lielāka, skats tāds savāds, dziļi-sērīgs... Vispārīgi ņemot, tu atstāj savādāku iespaidu, nekā agrāk... Arī vājāks esi tapis...

R o g a: Nemanu... Vai patiesi?... (Ieklepojas.)

E l z a bažīgi: Redzi, un klepus arī tev tāds skarbs... Vai zini, man sāk mesties nopietnas bažas par tevi...

R o g a: Nav ko daudz uztraukties... Tas pāries... Esmu drusku apsaldējies... Nu, apsēdies taču un stāsti, stāsti visu no gala, — kā dzīvoji šos piecus gadus, ko sevišķu pieredzēji... Tev taču laikam daudz piedzīvojumu par šo laiku...

E l z a: Nē, patiesi, Ernest, — sevišķa ļoti maz atgadījies. Pavadīju es šos piecus gadus vientuļi, var teikt gandrīz drūmi. Maz sagājos ar citiem cilvēkiem un tikai lasīju, lasīju... Ak, Ernest, kad tu zinātu, ko es par šo laiku esmu izlasījusi... Daudz, ļoti daudz!... Citīgi studēju filozofus: Kantu, Nīčsi, Šopenhaueri... Arī labākos rakstniekus izlasīju. Un tomēr, zini, jūtu, ka tas vēl par maz, daudz par maz. Man slāpst pēc vēl vairāk. Gribētos tīri dabūt zināt visu, ko vien atradis un radījis cilvēka pētošais gars. Šīs manas slāpes pēc zinībām pēdējā laikā

pārvērtās it kā par slimību. Es nopratu, ka pati vien es nekur tālu nevaru tikt. Ka varu gan iepazīties ar vienu un otru zinatnes vai mākslas nozari, bet ka vest visu to, ko esmu ieguvusi — sakarā, nav vienai pašai iespējams, ka tur vajag īstu un labu skolotāju...

R o g a paņem viņas roku savējā: Nu?...

El z a: Tu zini, ka es savu tēvu, neskatoties uz viņa cieto un bargo dabu, ļoti mīlēju. Kad viņš nomira, es biju ļoti apbēdināta, bet tad sajuta, ka nu beidzot esmu brīva, ka nu mani vairs nepavadīs manā ceļā ne lāsti, ne pārmetumi — ņēma pārsvaru. Es biju tik priecīga, tik priecīga, kā vai visu pasauli vēlējos apkampt. Mani paziņas brīnījās, ka es, neskatoties uz tēva nāvi, esmu tā pārvērtusies. Vēl vairāk pārsteigti viņi bija, kad vēl ne mēnesi pēc tēva nāves, es, nokārtojusi mantošanas darīšanas, sapakāju savu ceļa somu un pateicu, ka braucu uz Pēterburgu. Visi pabrīnījās, sāka pat izpausties tādas valodas, un — tu jau zini, kā tas ir mūsu mazpilsētiņās... Sāka runāt par tevi un mani... Ar vienu vārdu sakot, muļķības!... Bet nu, nu taču beidzot es esmu pie tevis, tālu prom no visas tās pelēkās, vienmuļīgās dzīves, esmu Pēterburgā, pie pašas zinības avotiem, par kuriem es tik daudz, tik daudz sapņoju!... Ak, kā es priecājos, kā priecājos... Kā mēs tagad dzīvosim, kā strādāsim!... Tu gleznosi, es mācīšos, lasīšu... Bet pa vakariem mēs abi divi nosēdīsimies pie loga, vai pie kurošās krāsns un lasīsim mūsu mīlākos rakstniekus... Tā taču būs lieliska, varena dzīve, Ernest! Vai nē?... (Paskatās uz viņa.) Nu, kādēļ tad tu tik drūms! Pasmaidi taču! Vai tad tu nemaz uz visa tā nepriecāties...

R o g a vājā balsī: Jā... jā... Es ļoti... ļoti priecājos...

El z a: Īsts prieks neskan tavos vārdos.

R o g a: Ak, kad tu zinātu, Elza, cik man grūti, cik grūti!...

El z a skatās uz viņu: Bet stāsti taču, kas noticies! Es, kad tu ienāci, jau nomanīju, ka viss nav vairs tā, kā agrāki... Vai tavas cerības tevi vīlušas?...

R o g a: Ak, Elza!... Es esmu ļoti, ļoti nelaimīgs!... Tev jābēg no manis, lai nespēka un dzīves izsamisuma dīgli nepārietu arī uz tevi. Tu vēl esi jauna, tev vēl daudz spēka un ticības.. Nenāc tādēļ šurpu, šajā zaņķī, kurā mēs dzīvojam. Mēs taču esam dzīves „dibenā“... Mēs esam tikai vairs „bijušie“ ļaudis... Paskaties taču uz manis, na, paskaties, vai tad tāds izskatās cilvēks, kurš ražo un cer uz uzvaru. Es esmu noguris, līdz nāvei noguris! Man nav vairs spēka cīnīties, Elza!...

Elza: Kas tad tevi tā sarūgtinājis? Vai tu vairs netici sev? Saviem spēkiem? Savam talantam?

R o g a: Vai es ticu? Savam spēkam? Savam talantam?... Nav man vairs spēka, Elza, nav! Arī ar talantu iet uz beigām un es ar šausmām sagaidu to dienu, kurā man teiks, ka mākslinieks Roga miris priekš sevis un priekš citiem...

Elza: Cik tas briesmīgi!... Bet kādēļ tad tu man par visu to nekā nerakstīji!... Kādēļ tu neziņoji man, kā stāv ar tevi. Es tev būtu palīdzējusi, būtu tevi uzmudinājusi. Pirmajā laikā, laikam, pie visa bija vainīgi tikai materiālie apstākļi. Varēju tev atsūtīt naudu. Būtu palīgusi tēvam.

R o g a: Es negribēju ubagot!...

Elza: Kaunies tā runāt! Vai patiesi mēs viens otram esam tik sveši, ka tu nevarēji sev pat šo atklātību atļaut. Vēlējies labāki iestigt tajā dzīvē, kurā tu tik spilgti tēloji, nekā pieņemt palīdzību!...

R o g a: Ak, Elza!... Mūsu sapņi mūs pievīluši. Nav arī šie tās grandiozās, lieliskās dzīves, par kurām mēs tik daudz sapņojām! Nav īsta darba, īstu cilvēku un īstas mākslas. Nav īstās dzīves! Tā pati pelēkā ikdienība, tā pati mūžīgā dzīves prōza, kurā pamazām, pamazām nokauj cilvēku. Arī tie cilvēki, kurus mēs savos sapņos tēlojam tik lieliskus, labus, augstsirdīgus, patiesībā tādi pat zemi, maziņi un pelēki, kā visur. Viņi tāpat gatavi par naudu pārdot sevi, viņiem tāpat nav drosmes un cīņas prieka! Un viņu „īstā“ māksla! Cik smieklīgi runāt par viņiem un „īsto“ mākslu! Viņi jau tirgojas ar šo mākslu,

tāpat kā tirgojas ar kāļiem un burkāniem! Visi vienādi — kā „lielie“ tā „mazie“. „Mazie“ tikai pārdod savu pirmdzimtību par kapeikām, bet „lielie“ par rubuļiem. Visi viņi tāpat tura svētas nekam nederīgās, savu laiku pārdzīvojušās tradīcijas. Vai tam, kas uzdrošināsies uzstāties ar kaut ko jaunu, kas būs atradis kādu jaunu, labāku ceļu uz mākslas pilnību. Tad viņi aizmirst mākslas mērķi un vērtību, tad viņos runā tikai aizskārta pašmīlība. Viņi vairs neprasa „kā“ un „kāpēc“, bet kā izsalukuši suņi metas virsū pārdošajam jauninātājam. Tas jau pilnīgi saprotams, jo te priekš viņiem — eksistences jautājums. Ja viņi pielaidīs pie vārda mūs, jaunos, tad jau tas nozīmēs, ka viņi atzīst tos ceļus, kurus viņi gājuši, par maldiem, un nevienam taču nepatīk atzīt savu maldīšanos. O, es esmu izbaudījis pie sevis šāda aizskārta pašlepnuma sekas. Kad es izstādīju savu pirmo bildi, kad kritika sāka par viņu runāt, atrada viņā ko sevišķu, ko „jaunu“, viņi nolēma, ka šādam „jauninātājam“ nav atļaujams ceļš uz slavu un vārdu un uz visiem laikiem aizslēdza priekš manis sava mākslas tempļa jeb labāki sacīt „mākslas tirdziņa“ durvis. No tā laika es arī nekurp ne esmu ticis. Es gleznoju, gleznoju — tikai priekš sevis... Un daudz, daudz ir tādu, kas izbaudījuši to pašu, ko es. Daži no viņiem pagurst, nav spējīgi tālāk turēties un pārdod savu pārlicību. Tie tiek uz augšu. Bet citi, tāpat kā es, paliek pie saviem principiem, cieš badu un beidzot, nogrimst „dibenā“. Daudz mums ir tādu noklīdušu „talantu“... Kad iepazīsies tuvāk ar mūsu dzīvi, pati redzēsi...

Elza: Kāds tu pesimists esi tapis. Nē, man būs jāņem tev nopietni dziedināt. Var jau būt, ka tas viss tā ir, bet tad tomēr nevajag tā zaudēt dūšu. Vajag tik strādāt, strādāt un paļauties uz to, ka galu galā tomēr taisnība uzvarēs. Šī cerība vien jau dod spēku cīnīties. Kur nu vēl apziņa, ka daudz, daudz vēl ir tādu cīnītāju dēļ īstās, neliekuļotās patiesības. Nevajaga uzlūkot dzīvi tik drūmām acīm, kā tu to nupat esi iesācis darīt. Pie tam, zināms, vainīgi pa daļai tavi dzīves materiālie apstākļi. Man ir iespēja palīdzēt tev viņus novērst, un es

ticu, ka tad tu jutīsi daudz, daudz lielāku prieku uz darbu un gribu dzīvot un ražot. Tev, zināms, jāatstāj tās aprindas, kurās tu līdz šim esi dzīvojis, tev jāuzsāk veselīgāka dīve veselīgākā atmosfērā.

R o g a: Bet priekš kam, priekš kam tad lai es acumirkli ražojū? „Akadēmiķi“ taču mani nelaidīs pie vārda.

E l z a: Ražo priekš tiem, kuŗi spējīgi tevi saprast. Un tādu būs diezgan. Sadodaties tādēļ kopā jūs visi, jaunie mākslinieki, un papūlaties izgādāt iespēju darīt savus ražojumus publikai pieietamus.

R o g a: Ir jau tādas izstādes sarīkotas, ir tādi pulciņi nodibinājušies, bet neviens — nepērk mūsu gleznas...

E l z a: Beidzot, ražo priekš nākotnes proletārieša. Mūsu buržuji nav spējīgi saprast mākslu, ja viņa „īsta“ un nepiemērota viņu garšai. Citādi tas būtu ar nākotnes proletārietī. Ja vien tavā mākslā būs kas īsts, tad viņš tevi sapratīs. Viņš spriedīs īsti un taisni. Lai tikai viņš attīstās, šis proletārietis. Un ilgi tas neies. Tuvu jau ir viņa valdīšanas diena! Tā apziņa, ka tev ir priekš kā ražot, lai iedod tev spēkus. Ražo priekš sevis un nākotnes, ja tagadne tevi nesaprot.

R o g a: Bet no kā tad lai es dzīvoju?

E l z a: Mācies pelnīt maizi. Pieņem kādu citu darbu. Fizisku, vislabākais. Ej kaut kur fabrikā, darbnīcā, ostā un strādā vairāk stundas no vietas. Tas tev nāks tikai par labu. Cik maldīgas ir domas, ka māksliniekam jādzīvo tikai priekš savas mākslas vien. Pateicoties šīm domām, mūsu mākslinieku, kā arī intelligences vispāri, dzīve arī ir tapusi tik sekla un nespēcīga. Kur lai rodas viņā spēks, kad viņa ir fiziski vāja un izvirtusi. Garīgais spēks atkarājas no fiziskā. Topi fiziski stiprs, tad tapsi arī garīgi stiprs. Un ja būsi garīgi stiprs, tad taps stipra arī tava māksla. Tad viņa spēš aizraut, iedzīnāt, un ne tikai iesildīt. Kad tu būsi tā krietni izstrādājies, tad redzēsi, kāds prieks būs radīt. Tu nejutīsi noguruma. Un viss, ko tu radīsi, būs spēcīgs! Kādēļ visi tie talanti, kuŗi ceļas no proletāriešiem, rada arvienu kaut

ko spēcīgu un varenū? Tādēļ, ka viņi ir dzīvojuši no paša spēka avotiem...

R o g a: Viss, ko tu runā, ir priekš manis kas pavisam jauns. Man viss tas izliekas tīri neticami un tomēr, tomēr, es jūtu, ka tavos vārdos ir taisnība. (Sajūsmināts). Un zini, man krūtīs it kā uzdīgst atkal cerība, gribas ticēt, ka viss vēl var būt citādi...

E l z a: Tas ir labi, Ernst, ka tu, neskatoties uz visu, ko esi pārdzīvojis, esi vēl spējīgs cerēt... Cerē, tad sāksi ticēt un kad ticēsi, tad visu uzvarēsi!

R o g a: Mīļā, labā!... Cik tu spēcīgi runā. Tu man atver jaunu pasauli!... (Acīs viņam staro prieks). Es tīri atdzimstu zem taviem vārdiem! (Aplūko viņu). Cik tu cēla, lieliska!... It kā pati spēka dieviete! (Skūpst viņas rokas. Mīļā, mīļā!...

E l z a: Vai atmini, toreiz, pēdējo vakaru, kuŗu tu pavadīji mūsu mājā, kad šķīrāmies, bija tāda pat nakts, kā šī baltā Pēterburgas nakts... Tas bija ziedonī... Mēs stāvējām upmalā zem ievas... Ziedi bira uz mums, visa tāle, likās, runāja, un sauca mūs izbaudīt mūžīgāko laimi.

R o g a bērnišķīgi priecīgi: Mums bija tā sērīgi un tomēr laimīgi ap sirdi... Es saķēru tavu roku un mēs abi skrējām tur lejā, kur burbuļoja upe, peldējām ziedoņgaismas viļņos un aizmirsām visu, visu pasauli... Mums bija tā, it kā kad šis ziedu vakars lai taptu mums par visas nākamās dzīves simbolu... Mēs sapņojām tikai par ziediem un atkal ziediem...

E l z a: Un tā mēs klejojām visu, visu nakti! (Apkampj viņu). Ak, cik labi, ka mēs atkal esam kopā...

R o g a: Vai vecā ieva vēl arvien tur upmalā? Vai nocirsta?

E l z a: Nē... Visus kokus ap viņu nocirta, bet viņu es neļāvu... Katru pavasari, kad sāka ziedēt ievas, es nogāju turp, sēdēju zem viņas un sapņoju par tevi un darbu, kurš mani sagaida nākotnē. Zini, tu un darbs, bijāt priekš manis viens un tas pats. Katru par sevi es jūs nevarēju iedomāties. Tādēļ man arī palika tā savādi, kad tu sāki runāt par savu nespēku...

R o g a: Iesim pie loga! (Pieiet un atver). Redzi, cik jauks izskats uz Nevu!... Kā viņa vizuļo un laistās... Baltā nakts... Tā ir Pēterburgas baltā nakts... (Nodreb).

E l z a: Kādēļ tu nodrebēji?

R o g a: Man likās it kā kāds nāktu no ostas puses...

E l z a: Nu un?...

R o g a: Vai tu kādu nesatiki še atnākusi?...

E l z a nedzird jautājumu.

R o g a: Ko?

E l z a: Vai tu ko teici?

R o g a: Nē, nekā... Es nekā neteicu...

E l z a: Vai zini, kad es pirmīt te sēdēju un gaidīju tevi, man bija tik savādi, tik savādi. Man uzmācās tādas mānticīgas bailes... Man sāka izlikties, ka es neesmu viena šajā istabā, ka te ir vēl kaut kāda neredzama būtne... Es jau gribēju iet uz ielas...

R o g a laipni; ar skūpstu: Mānticīgā!...

E l z a: Bet nu es ne no kā nebīstos. Tu esi ar mani... Tu...

R o g a jocīgi: Man nav spēka... Es esmu vājš un nespēcīgs...

E l z a: Atļauj tikai man visu vaļu, Ernest... Es tevi galīgi atdzemdinašu. Tici man, tu vēl vari tapt laimīgs, un tapsi... Es un tu, — mēs divi vien un vairāk neviens; mēs iesim uz pilnību. Mēs būsim viens otram spēka avots, viens otram ceļa biedrs un cīņas biedrs. Katrs, pats par sevi, mēs nespētu dzīvot, bet abi divi kopā mēs darīsim brīnumus. Tad nāc jel, apkamp mani, — lai šis skūpsts noder mums par savienošanās simbolu! (Apkampj un skūpsta viņu. Ārā pie loga pienāk Lidija un ar mežonīgu skatu nolūkojas uz abiem). Tā, nu mēs esam viens. Mēs divi vien... (Ārā atskan sausi smieklis. Lidija pazūd no loga. Roga nobāl).

E l z a: Kas tas? Kas tas bija?

R o g a (tikko uz kājām noturēdamies). Nē... nekas... nekas...

(Uz sliedīšu parādās Lidija)

III s k a t s

Lidija iereibusi; savādā balsī: Ha! Jūs jau svinat kāzas, bez manis... Vai tad man, patiesi, nav tiesības būt uz viņām ielūgtai? Ko? Atbildi, Ernest! Nu, ko jūs klusat?!

Elza nesaprazdama: Ernest... Ko tas nozīmē.. Tava skolniece...

Lidija: Ha-ha! Skolniece... Neesmu nekāda skolniece! To es tev, muļķei zostiņai, pirmīt teicu... Man jau gribējās tevi saudzēt... Saudzēt?! Tevi?!... Ak, cik muļķe es taču biju! Ne saudzēt man vajadzēja tevi, bet trenkt arī no šejienes, prom, pie devitā! Bet — esi pārliecināta, ka tevis dēļ es to nedarīju. Viņa dēļ, tikai viņa dēļ! Vai tu mani saproti, tā paša vīra dēļ, kurš nupat tevi te pie loga skūpstīja un kurš arī mani tāpat neskaitāmas reizes ir skūpstījis. (Dēmoniski.) Ne tikai skūpstījis, — vēl vairāk kā skūpstījis! Kurš jau četri gadi ir man piederējis — ar miesu un dvēseli, — viss, viss!...

Elza turas pie krēsla, lai nepakristu.

Lidija iet Rogam klāt: Tu domā, ka tev vien tiesība viņu apkampt, viņu skūpstīt?! Ha-ha! Redzi, arī es to varu!... (Tuvojas Rogam, apkampj viņu un grib skūpstīt).

Roga: Nost! Tu esi — piedzērusi!...

Lidija: Ā! Nepatīk... Nav man tik saldās lūpiņas, kā šij tur... Ožu pēc brandvīna!... Na, es jau zināju, kas šē notiks. Zināju visu, — pat to, ko jūs runāsat, ka viņa tevi pārliecinās, atdzemdinās... Ha-ha! „Atdzemdinās“... Un tādēļ es uz visu sagatavojos... Skaidrā prātā es varbūt nebūtu spējusi visu to izdarīt, kas man jādara... Būtu tapis tevis žēl!... Ha-ha! Žēl... Jā, arī Lidija Karmina prot žēlot...

Elza cieši: Es prasu izskaidrojumu no tevis, Ernest! Saki man, ko viss tas nozīmē... Tu esi no manis kaut ko slēpis!...

Roga aizklāj seju ar rokām un nošļūk uz dīvāna.

Lidija: Es jums visu izskaidrošu, Elza Štern!...

Vai saprotat, šis pats Ernests Roga, kuram jūs rakstījāt tik saldskābas vēstules un kurš jums reiz esot atklājis mīlestību, nodzīvoja četrus gadus laulībā ar mani, zināms, ja jūs atzīstat par laulību arī tādu, kurā nav no popa iesvētīta... Tas ir viss un jums ar to laikam arī pietiks... Tagad jūs taču redzat, kurai no mums ir vairāk tiesības uz viņu... Jums vai man?...

Elza: Jā... Pareizi... Man ar to pietiek.. Es jums pateicos... Negribu stāties ceļā, — precētam vīram... (Velk mugurā mēteli, tikko uz kājām nostāvēdama).

Roga uzlec no dīvāna: Neej nekurp, Elza... Tu nedrīksti iet... Man jāteic tev, kā tas viss notikās... Es esmu grēkojis pret sevi un pret jums abām... Bet es nevarēju, nevarēju citādi... Par daudz izsāpējusi bija manās krūtīs, še, šī sirds... Es jutos par daudz vientuļš un atstāts... Es nevarēju panest vientulības un bija brīži, kur es gribēju atmest ar roku uz visu dzīvi, uz mākslu, uz talantu, un darīt visam galu... Tad kādā vakarā es satiku uz ielas viņu, tādu pat izsalkušu, vientuļu un iztviukušu kā es... Mēs sapratām viens otru, mēs abi bēgām no šausmīgās, melnās vientulības un bijām viens otram par atspaidu un apmierinājumu. Tā mēs nodzīvojām kopā šos četrus gadus, dalījāmies priekos un bēdās, un bijām viens ar otru apmierināti. Es tev, Lidi, esmu daudz, daudz pateicības parādā, es jutos neizsakāmi vainīgs tavā priekšā! Es tev pateicos par tavu draudzību!...

Lidija: Tā bija mīlestība...

Roga: Mēs dzīvojām kā draugi...

Lidija pārtrauc: Kā vīrs ar sievu!

Roga saķer galvu un iekungstas: Ak!

Lidija: Kā?... Tas tev nepatīkami?... Tu varbūt nožēlo?... Tu noliedz savu mīlestību pret mani!...

Roga: Es tevi nekad neesmu mīlējis!

Lidija kā ārprātā: Kā?... Tu mani neesi mīlējis? Bet tavi skūpstī, tavi apkampieni, tavi vārdi?

Roga: Tas viss bija tikai — līdzietība!...

Lidija smejas ārprātīgus smieklus: Ha-ha-ha!

Tad tu mani vīli, tad tu mani krāpi visu laiku! Tad viss tas, ko tu man devi, nenāca no mīlestības, bet no līdzcie-
tības? Tu varbūt dažreiz pat juti pret mani riebumu...
Ha-ha-ha!... Tas... bija lieliski, tas bija labi no tevis!...
Par to es tev no visas, visas sirds pateicos!... Tu biji
noņēmis mani mīlēt tik ilgi, kamēr neatradīsies cita sie-
vieta, labāka un šķīstāka par mani, paklīdušo vazaņķi, ka-
mēr neatnāks viņa!... Jā, viņa! (Uz Elzu): Nu, ko tad
jūs vēl gaidāt, štern jaunkundze, nemat taču viņu... Viņš
taču pieder jums!... Bet zināt, ka ilgi tas tomēr tā nebūs,
— gadīsies cita, labāka un viņš atstās jūs; viņš ar to lie-
las ceremonijas netaisa!...

Elza uz krēsla: Ak, Dievs! Cik tas viss šaus-
mīgi, cik šausmīgi! Man galva griežas riņķī, es nekā
nesaprotu (histēriski): Es nekā nesaprotu!... Es nezinu,
ko lai es daru!...

Lidija: Nu, Rogas kungs, taisāt šij mulķīgajai
komēdijai beigas. Dzenat taču mani ārā!... Es taču še
vairs nederu...

Roga: Vai dzirdi... Klausies... Tu esi nežēlīga...
Es tevi ienīstu... Vai dzirdi, ienīstu...

Lidija: Visas sievietes, kuŗas mīl, ir nežēlīgas!
(Piespiesti, mierīgi): Na, ja tu to nevēlies, tad es to
nedarišu. Redzu, ka man nav še vietas. Es aiziešu.
Iešu prom. Atstāšu jūs vienus. Dzīvojat laimīgi...

Roga: neticēdams: Tu iesi... Naktī... Kurp tad
tu iesi?

Lidija: E... Gan es sev atradišu vietu... Vai nu
es mazumu blandījusies... Mantai, kuŗa man te paliek,
es atsūtīšu rītu pakaļ...

Elza: Nē... Neejat vis... Es labāk iešu... Man jā-
iet... Es nevaru še palikt. Piedodat man, ja esmu jūs
sarūgtinājusi... (pieceļas). Es, patiesi, negribēju... Biju
uztraukusies... Jūs sapratīsiet... Un man piedosat... (Uz-
liek cepuri, ņem čemodānu un grib iet). Ardievu! (Sniedz
Lidijai roku. Lidija, it kā neticēdama, sniedz savu. Elza
sniedz roku arī Rogam).

R o g a izsamisis saķer viņas roku: Nē, nekurp tu neiesi, nekurp! Tu esi mana dzīvība, tu esi mans viss. Nespēju bez tevis dzīvot. Tiklīdz tevi ieraudzīju, mani vēl spilgtāk uzliesmoja agrākā mīlestība. Viņa nebija nodzīsususi, viņa kvēloja, arvien kvēloja. Ja tu aiziesi, es nespēšu dzīvot. Es padarīšu sev galu, jo bez tevis es vairs nevaru dzīvi iedomāties. Tu esi mans spēks, mana laime, mana māksla!... (Nokrīt uz ceļiem). Apžēlojies par mani, neej, neej projām! Ja tu gribi, lai es dzīvoju un ražoju, tad paliec še. Piedod man, ko es tev esmu nodarījis!... Es tevi mīlēšu, es tev kalpošu, es būšu par tavu vergu, tikai paliec!...

Elza, sievišķīgs lepnums pamostas viņā: Nē... Tas tā nenotiks... Man jāiet un es iešu... Mēs tā kā tā vairs nebūtu laimīgi, abi še kopā palikdami. Manas sapņu rozes ir samītas, — nodzīsusas manas zvaigznes. Tagad, šajā naktī salūza mani spēki. Es tagad esmu tāda pat, kā tu. Es pazaudēju šodien savu ticību... (Nodreb). Ak, cik šausmīga ir dzīve... (Nem čemodānu un streipuļo ārā).

R o g a (izsamisis): Elza!... Paliec!... Tu mani padarīsi traku...

Elza: Ardievu!... (streipuļodama iziet ārā).

Lidija dēmoniski: Ha-ha-ha! Tragēdija upes mājinā! Ej vien vesela, dūjin!... (Liek Rogam roku uz pleca). Nu, apmierinies taču. Tu taču redzi, ka viņa tevi nemaz nav mīlējusi... Viņa ir tevī mīlējusi tavu spēku un ne tevi pašu. Ja viņas mīlestība būtu bijusi īsta, tad viņa taču nebūtu tevi atstājusi tagad, kur tev visvairāk vajag palīdzības. Apmierinies, Ernest...

R o g a atgrūž viņu no sevis: Prom, prom!... Ej nost!... Es tevi nevaru ieredzēt! Es tevi ienīstu, tu —

Lidija atraujas no viņa: Tā?... Tad tomēr — tā?... (Drebošā balsī): Nu, tad jau, laikam, arī man būs jāiet... Dzīvo sveiks!...

R o g a šajā brīdī pieceļas, pārvelk ar roku pār pieri; sejā viņam savāds uzbudinājums; streipuļodams viņš pieiet pie savas gleznas). Te... te... mans darbs... Mans chef

d'oeuvre... Ha-ha-ha! Tas jau būs kaut kas lielisks.. Lie-
liska dzīve un lielisks darbs... Mīlestība, rozes, laime...
Ha-ha! — Laime... (Ierauga Lidiju): Na, ko tad tu tur
stāvi... Velc taču tās panckas nost!... Kur skriesi?...
(Ļauni): Mana mūza!... Mana sajūsma!... Ha-ha!... Mēs
taču dzīvosim lieliski, mēs abi divi, — mēs būsīm laimīgi...
Es strādāšu, ražošu, radīšu grandiozu darbu... Ha-ha!...
(Domā, piepeši): Jā, — es radīšu! Ko lielisku! (It kā
no piepešas idejas apstarots paķer no galda nazi, skrej
pie gleznas, sagriež audeklu). Ha-ha-ha! Herostrats ar
nazi rokā!

Lidija grib viņu atturēt: Ko tu gribi darīt?
Bezprātīgais...

Roga apjukušām acī uzlūko gleznu, tad atkal
pārvelk ar roku pār pieri. Acīs viņam staro ārprāts. Iz-
pleš rokas: Ā!... Tur viņa nāk... Uz balta zirga... Kā
viesulis nāk... Tur viņa nāk, — mana jaunība, mana jau-
nība!... Darbs, māksla!... Spēks... Elza ir spēcīga... Arī
es tapšu spēcīgs... Lielu, lielu radīšu... Visi brīnīsies...
(Smejas). Ernests Roga — ģenijs... Ha-ha-ha!... Lat-
vietis un ģenijs!... Elza lasīs, es klausīšos... pie krāsns...
Cik tas būs jauki!... Elza... Elza aizgājusi... Lai, lai...
Viņa nāks atpakaļ... Nāks... (Rokas izplētis). Rau, rau...
Tur viņa nāk... Uz balta zirga... Mana jaunība, mana
zelta jaunība!... (Lidija stāv kā sastingusi).

P r i e k š k a r s